

Satire Poetsen bakken voor sociale verandering

‘Onderschat die demonstraties niet’

De wereld repareren kan het komische activistenduo The Yes Men niet, maar dat betekent niet dat ze geen impact hebben. ‘Na Occupy lijkt het alsof de wereld voelt dat verandering nodig is.’

door Mars van Grunsven

Igor Vamos alias Mike Bonanno en Jacques Servin alias Andy Bichlbaum;

onder: The Yes Men, *Fibres and Textiles for the Future*, 2001. Museum Het Domein, Sittard

NATE IGOR SMITH

‘INTRODUCERDE IK ME nou net als Andy of Jacques?’ vraagt Jacques Servin als hij zijn stoel aanschuift in Café Petisco, het buurtrestaurant in de Lower East Side in New York City waar hij zojuist is gearriveerd. ‘Volgens mij heb ik als Andy met je gemaild. Ach, tegenwoordig antwoord ik zonder nadenken op beiden.’ Dan, lachend: ‘Zie het als een omgekeerde vorm van identiteitscorrectie.’

Servin is de helft van The Yes Men, het Amerikaanse activistenduo dat bekend is vanwege zijn imitaties van *executives* en woordvoerders van (veelal) bedrijven en (soms) overheidsinstanties – een techniek die ze bestempelen als ‘identiteitscorrectie’: de personages van The Yes Men laten organisaties de dingen zeggen die ze volgens de activisten zouden moeten zeggen. Zo lieten The Yes Men in 2004 Dow Chemical aankondigen dat het bedrijf voornemens was om twaalf miljard dollar uit te betalen aan de slachtoffers van een chemische ramp die in 1984 veroorzaakt was in de Indiase stad Bhopal door Union Carbide, een bedrijf dat zojuist door Dow Chemical was overgenomen. Twee uur nadat The Yes Men dit (uiteraard valse) nieuws hadden doen verspreiden ontkende Dow Chemical het bericht, hetgeen tot alleen maar meer media-aandacht leidde.

Steeds is de modus operandi: de waarheid onthullen door leugens te verspreiden. Dat principe lag zeker ten grondslag aan het ludieke idee om eenmalig een fictieve *The New York Times* uit te geven. Op 12 november reikten The Yes Men en een leger aan vrijwilligers in de stad tachtigduizend exemplaren uit van een nepeditie van de krant van 4 juli (Onafhankelijkheidsdag). De krant stond vol nieuws dat, in de woorden van een verrukte New Yorkse voorbijganger ‘precies is wat je hoopt dat zal gebeuren’. Zo werden onder meer het einde van de Irak-

oorlog, een nieuw sociaal zorgstelsel en de aanneming van een antiwapenwet aangekondigd.

De andere helft van The Yes Men wordt gevormd door Igor Vamos, die vandaag niet aanwezig kan zijn. Net als Servin werkt Vamos in academia – hij doceert mediakunst aan het Rensselaer Polytechnic Institute in Troy (NY), terwijl Servin op New York University leiding geeft aan het Yes Lab, een platform dat studenten en activisten leert hoe ze de media kunnen inzetten voor activistische doelen. Wanneer Servin en Vamos optreden als The Yes Men, dan doen ze dit doorgaans als respectievelijk Andy Bichlbaum en Mike Bonanno.

Het absurdisme van hun activistennamen past goed bij het vaak hoge satirische gehalte van de poetsen die The Yes Men hun slachtoffers bakken. Om daadwerkelijk misstanden

De Amerikaanse Burgeroorlog was niet nodig geweest, nu derdewereldlanden bereid bleken slaven te leveren

aan de kaak te stellen, gebruiken Bichlbaum en Bonanno graag choquerende humor. Tijdens een internationale conferentie voor bankiers in 2005 onthulde Bichlbaum, ditmaal als ‘Dow-vertegenwoordiger Erastus Hamm’, de Acceptable Risk-mascotte: een levensgroot gouden skelet genaamd Gilda. Bij andere gelegenheden opperden de twee bloedserius de mogelijkheid dat burgers het recht moeten hebben hun stem te verkopen of dat arme mensen best gerecyclede menselijke uitwerpselen kunnen consumeren.

Hun bekendste poets stamt uit het begin

van hun samenwerking, in 1999, toen ze bij wijze van experiment de website van de Wereldhandelsorganisatie (WHO) namaakten onder de URL www.gatt.org, dat best zou kunnen staan voor het General Agreement on Tariffs and Trade. ‘Mike en ik konden niet bij de antiglobaliseringsprotesten in Seattle zijn, maar we wilden wel wat doen’, herinnert Servin zich. De site zou hun daartoe volop gelegenheid geven. Want ondanks de duidelijk niet door de WHO geschreven teksten – ‘WTO Announces Formalized Slavery Market for Africa’ en ‘Is Petroleum Useful, Essential, Or Somewhere In-between? Ask the American Petroleum Institute’ – begonnen via de site uitnodigingen voor spreekbeurten binnen te komen.

Bichlbaum en Bonanno namen de uitnodigingen aan. In hun speeches beargumenteerden ze namens de WHO dat de Amerikaanse Burgeroorlog eigenlijk niet nodig was geweest, nu derdewereldlanden bereid bleken slaven te leveren, en raadden ze hun publiek aan naar de WHO in plaats van naar feiten te luisteren. Vervolgens toonden ze een strak, goudkleurig spandexpak, dat Bichlbaum tijdens zijn speech onder zijn kostuum had gedragen. Het spandexpak was ontworpen, zo legde Bichlbaum uit, om het voor managers makkelijker te maken arbeiders in derdewereldlanden in de gaten te houden op een aan een spandexpak bevestigd scherm. Het oogste nog applaus van de toehoorders ook.

VEEL VAN DEZE acties zijn vastgelegd in de films *The Yes Men* (2003) en *The Yes Men Fix the World* (2009), en in hun nieuwste film, het binnenkort verschijnende *The Yes Men Are Revolting*. De nieuwe film is echter anders dan de voorgaande, vertelt Servin. ‘Hij is persoonlijker. Het is een reflectie op de vraag: hoe houd je een door activisme gedomineerd leven vol?’

BERT JANSEN, MAASTRICHT / MUSEUM HET DOMEIN, SITTARD 2014

Dat bleek moeilijk. Na tien jaar samenwerking waren Servin en Vamos, of Bichlbaum en Bonanno, veertigers met volle gezinslevens geworden. Ze deden nog wel dingen samen, maar minder dan voor 2009. De komst van Occupy Wall Street veranderde dat. ‘Dat was zo

onverwacht – niet in Amsterdam, maar in New York, of all places – en zo ontzettend leuk. Mike en ik voelden ons meteen herboren. Met deze film willen we communiceren hoe opwindend en belangrijk deze nieuwe beweging is voor activisten. De energie kwam voort uit de Arabische lente en de pleinprotesten in Zuid-Europese steden. Na Occupy lijkt het alsof de wereld voelt dat verandering nodig is.’

Hoe komt dat in jullie film naar voren?

‘In de laatste scène van de film gaan we naar een conferentie over *homeland security*, die zeker niet bezocht werd door progressieven. Wij presenteerden een zeer radicaal plan, zogenaamd namens het ministerie van Energie, volgens welk we heel Amerika snel omzetten naar hernieuwbare energie en het eigendom van productiemiddelen overdragen aan iedereen. De mensen knikten goedkeurend, alsof ze begrepen dat dit juist goed kapitalisme zou zijn. Tegen het einde van de sessie kregen we iedereen zo ver om een Indiase dans te doen met de Indiase activisten die we hadden uitgenodigd. Blijkbaar zijn de mensen niet zo gehersenspoeld als we denken. Als politici het hebben over de zegeningen van de vrije markt, dan hebben veel mensen daar heus twijfels bij. Maar zolang wij politici, en niet alleen politici natuurlijk, niet dwingen om iets anders te zeggen, zullen ze dat blijven doen.’

Mensen komen zelden op eigen kracht tot tegendraadse conclusies.

‘Precies. Als je bijvoorbeeld steeds hoort dat bedrijven mensen zijn – van politici, van mensen uit het bedrijfsleven zelf, van het Hooggerechtshof – ben je geneigd daar niet stil bij te staan, ook al is zo’n bewering intuïtief onzinnig. Voor de meeste mensen geldt: zolang je het idee hebt dat je de enige bent die denkt dat iets niet klopt, houd je je mond. Maar als je weet dat honderdduizenden anderen twijfelen, dan wordt het anders. Dat willen we ook met onze film duidelijk maken: je bent niet alleen.’

Tegelijkertijd is links in Amerika notoir verdeeld. Kan jullie film daar iets aan doen?

‘We hebben een nieuw project dat samen met de film uitkomt, de Action Switchboard. Het is een platform waarmee we kruisbestuiving tussen verschillende progressieve doelen hopen te stimuleren. Hopelijk gaan mensen dan inzien dat kleine, kortetermijndoelen kunnen samenkomen in iets groters. Ik heb geen idee wat eruit gaat komen, maar het leek ons de moeite van het proberen waard.’

◆

schillende progressieve doelen hopen te stimuleren. Hopelijk gaan mensen dan inzien dat kleine, kortetermijndoelen kunnen samenkomen in iets groters. Ik heb geen idee wat eruit gaat komen, maar het leek ons de moeite van het proberen waard.’

Je zou ook alle energie in een bepaalde kwestie kunnen steken, bijvoorbeeld klimaatverandering of campagnefinanciering. Goed idee?

‘Vanuit intellectueel oogpunt klinkt dat logisch, maar daarmee ontken je hoe bewegingen werken, hoe mensen zijn. We geven ergens om en gaan daar vervolgens iets mee doen. Alle successen van de progressieve beweging uit de Amerikaanse geschiedenis zijn het gevolg van die energie. Je gaat de straat op en je vecht net zo lang totdat je wilt. Dat gebeurt omdat mensen ergens om geven, niet omdat ze een intellectuele analyse hebben gemaakt.’

De kracht van Occupy was dat het geen concrete eisen stelde. Het was emotioneel. Dat is super effectief als je wilt communiceren wat er allemaal mis is. Zo werd ongelijkheid onderdeel van het debat. En het maakte de weg vrij voor een progressieve burgemeester als De Blasio. Indirect heeft Occupy zelfs bij de herverkiezing van Obama geholpen. Toen Romney zei dat bedrijven mensen zijn, resoneerde dat negatiever bij mensen dan het zonder Occupy had gedaan.’

Met het Yes Lab ondersteun je ‘weloverwogen doelen’. Hoe werd kraakpand ‘Op de valreep’ in Amsterdam zo’n doel?

‘Toen Mike en ik een paar jaar terug in Amsterdam waren, vroegen de krakers ons om advies. Ik heb toen een praatje gegeven over hoe we te werk gaan. Dat leidde tot een spontane brainstorm, waarin werd besloten ook een nepkrant uit te geven en het pand als cadeau in te pakken en tijdens een fictieve persconferentie aan de buurt te geven. En het mooie is dat ze die ideeën ook uitvoerden. Plots kregen de krakers steun uit de buurt, waardoor ze hun kraak langer hebben kunnen rekken, zo heb ik me laten vertellen. Verandering begint vaak bij kleine aantallen mensen die actief worden. Je moet de mensen mobiliseren die het al met je eens zijn.’

Is dat een argument voor meer lokaal activisme?

‘Niet per se. Verandering begint vaak klein, op lokaal niveau, maar uiteindelijk komt alles samen. Dus je moet beide doen: lokaal én grootschalig actie voeren. Hoe meer mensen op 21 september tijdens de People’s Climate March in New York meelopen, hoe beter. Het voelt een beetje als Seattle in 1999, toen tienduizenden tegen globalisering demonstreerden: je weet dat het iets groots wordt. Onderschat die demonstraties niet. Het was voor het eerst sinds een jaar of twintig dat in het rijke Noorden neoliberale ideeën werden verworpen. Daar is Occupy uit voortgekomen. Natuurlijk is het neoliberale denken nog alom aanwezig. Maar ik denk dat we in een nieuwe fase zijn terechtgekomen waarin het publiek niet meer alles als zoete koek slikt. Dat is in Seattle begonnen.’

Op 5 september gaat *The Yes Men Are Revolting* in première tijdens het filmfestival van Toronto. Tot 11 november is werk van *The Yes Men* te zien in de solotentoonstelling *Out-Smarting Capitalism* in Museum Het Domein in Sittard